

บทที่ ๑

ร้อยกรองสำหรับเด็ก

วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทร้อยกรองเป็นสิ่งที่เด็กสนใจและตรงตามความต้องการของเด็ก ร้อยกรองมีความงดงามของถ้อยคำ คำคล้องจอง มีจังหวะ ลีลา เนื้อเรื่องที่น่าสนใจ ผู้เขียนนำมาเขียนเพื่อให้เด็กอ่าน จึงมีทั้งสารคดีและบันเทิงคดี ร้อยกรองสำหรับเด็กที่เขียนขึ้นจึงมีรูปแบบฉันทลักษณ์ 2 ประเภท คือ กาพย์และกลอน

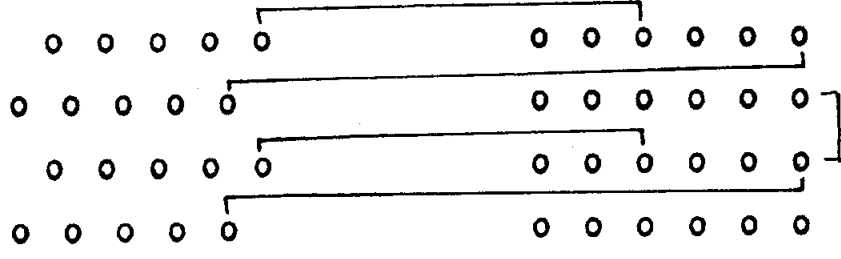
1. กาพย์ กาพย์เป็นร้อยกรองที่มีระเบียบบังคับคล้ายฉันทลักษณ์ เพียงแต่กาพย์มิได้บังคับครุหลุเท่านั้น ร้อยกรองสำหรับเด็กประเภทกาพย์ที่ผู้เขียนเขียนเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กมี 3 ประเภท คือ

1.1 กาพย์ยานี 11 กาพย์ยานี 11 มีข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ ดังนี้

1.1.1 วรรคหน้ามี 5 คำ วรรคหลังมี 6 คำ รวม 2 วรรคเป็นหนึ่งบาท นับ 2 บาทเป็นหนึ่งบท แต่งอย่างน้อยต้อง 1 บท (4 วรรค) เสมอ จะแตงน้อยกว่านั้นไม่ได้ ในวรรคหนึ่ง ๆ จะใช้คำเกินกว่ากำหนดบ้างก็ได้ แต่ต้องเป็นคำที่ประกอบด้วยสระเสียงสั้น

1.1.2 ให้คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 สัมผัสกับคำที่ 3 ของวรรคที่ 2 (บางที่เลื่อนมาสัมผัสกับคำที่ 1 ของวรรคที่ 2 บ้างก็ได้) และให้คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัสกับคำที่ 5 ของวรรคที่ 3 ถ้าจะแตงบทต่อไปอีกต้องให้คำสุดท้ายของบทต้นสัมผัสกับคำสุดท้ายวรรคที่ 2 ของบทต่อไป

ลักษณะบังคับและตัวอย่าง

พิศพรรณปลาว่ายเคล้า
 มัศยายังรู้ชม
 นवलจันทร์เป็นนวลจริง
 คางเบือนเบือนหน้ามา

คิดถึงเจ้าเสร์้าอารมณ์
 สมสใจไม่พามา
 เจ้างามพริ้งยิ่งนวลปลา
 ไม่งามเท่าเจ้าเบือนชาย

1.2 ภาพย้งบัง 16 ภาพย้งบัง 16 มีข้อบังคับทางฉนทลัษณะ ดังนี้

1.2.1 บทหนึ่งของภาพย้งบังมีอยู่ 3 วรรค วรรคที่ 1 กับวรรคที่ 3 มีวรรคละ 6 คำ วรรคที่ 2 มี 4 คำ

1.2.2 มีคำสุดท้ายของวรรคแรก สัมผัสคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ถ้าจะแต่งบท ต่อ ๆ ไปอีก ต้องให้คำสุดท้ายของบทต้นสัมผัสกับคำสุดท้ายวรรคที่ 1 ของบทต่อไป

1.2.3 ความไพเราะของภาพย้งบังอยู่ที่การใช้คำและเสียงของคำ ให้คำมี สัมผัสสระและสัมผัสอักษร คำทุกคำควรเลือกให้ได้ลักษณะ “เสียงดีความเด่น”

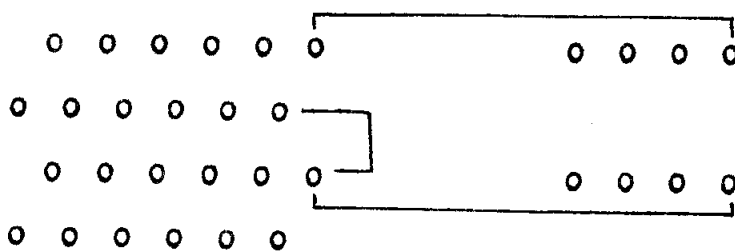
1.2.4 ลักษณะดีพิเศษของภาพย้งบังอีกอย่างหนึ่ง คือ

ก. ให้คำที่ 1 และที่ 2 ของวรรคที่ 3 เป็นคำตาย (คือคำที่ประกอบด้วย สระเสียงสั้นในแม่ ก กา และคำที่มีตัวสะกดในแม่ กก กด กบ)

ข. ให้สองคำหลังของวรรคต้น กับ 2 คำต้นของวรรคที่ 2 เล่นอักษรกัน

ค. ให้คำที่ 2 ของวรรคที่ 3 เล่นอักษรหรือสัมผัสอักษรกับคำสุดท้าย ของวรรคที่ 2

ลักษณะบังคับและตัวอย่าง

อินทราชิตบิดเบือนกายิน
 ทรงคชเอราวัณ

เหมือนองค์อมรินทร์

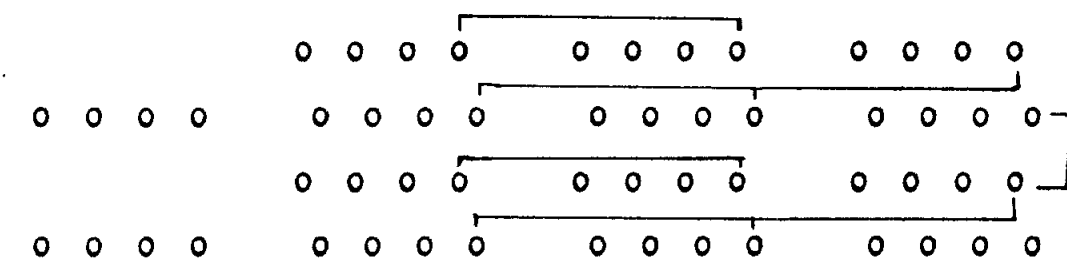
ช้างนิรมิตฤทธิ์แรงแข็งขัน
 สีสังข์สะอาดโอฬาร

เผือกผ่องผิวพรรณ

1.3 ภาพยี่สุรางคนางค์ 28 ภาพยี่สุรางคนางค์ 28 มีข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ ดังนี้

- 1.3.1 บทหนึ่งมี 7 วรรค วรรคหนึ่งมี 4 คำ รวมเป็น 28 คำ
- 1.3.2 สัมผัสถ้าจะแต่งบทต่อไปอีก ต้องให้คำสุดท้ายของบทต้นสัมผัสกับคำสุดท้ายวรรคที่ 3 ของบทต่อไป
- 1.3.3 จะเพิ่มสัมผัสให้คำที่ 4 วรรคที่ 4 สัมผัสกับคำที่ 2 วรรคที่ 5 ก็ได้ จะทำให้ไพเราะขึ้นอีกด้วย
- 1.3.4 บางที่ท่านเพิ่มสัมผัสนอกขึ้นอีก 3 แห่ง ให้คำที่ 4 ของวรรคหน้าสัมผัสกับคำที่ 1 หรือคำที่ 2 ของวรรคหลังและเพิ่มสัมผัสในระหว่างคำที่ 2 กับคำที่ 3 ไว้ทุก ๆ วรรค ตามแต่จะเหมาะสมด้วย

ลักษณะบังคับและตัวอย่าง

	วันนั้นจันทร์	มีดารากร	เป็นบริวาร
เห็นสิ้นดินฟ้า	ในป่าท่าธาร	มาลีคลี่บาน	ใบก้านอรชร
	เย็นฉ่ำน้ำฟ้า	ชื่นชะผกา	วายุพาจร
สารพันจันอิน	ชื่นกลิ่นเกสร	แดนต่อคลอร่อน	ว่าว่อนเวียนระวัน

หมายเหตุ

1. ภาพยี่สุรางคนางค์นี้ ถ้าแต่งให้แต่ละวรรคเป็นคำครุส หุ หุ ครุ สลับกันแล้ว มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “กาคคติ”
2. ถ้าหากเพิ่มวรรคหน้าเข้ามาในภาพยี่สุรางคนางค์อีก 1 วรรค และให้คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 แล้ว จะมีชื่อว่า “ภาพยี่สุรางคนางค์ 32”
2. กลอน กลอนคือลักษณะคำประพันธ์ที่เรียงเรียงเข้าเป็นคณะ มีสัมผัสกันตาม

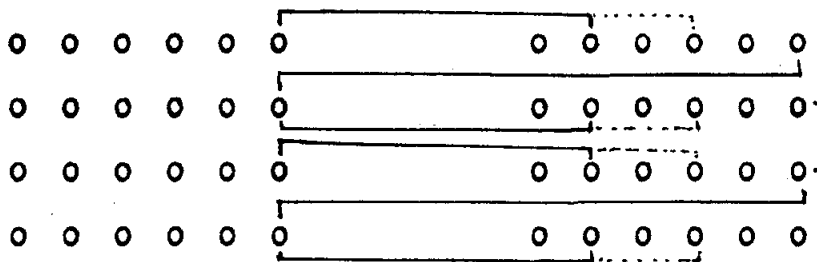
ลักษณะบัญญัติเป็นชนิด ๆ แต่ไม่บังคับเอกโทและครุหลุ ร้อยกรองสำหรับเด็กประเภทกลอน
 ที่ผู้เขียนเขียนเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กมี 2 ประเภท คือ

2.1 กลอนหก กลอนหกมีข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ ดังนี้

2.1.1 ใช้คำวรรคละ 6 คำ อักษรนำจะใช้ควบกับพยางค์หลังแล้วนับเป็น
 คำเดียวก็ได้ หรือจะนับแยกเป็น 2 คำก็ได้ เช่น เสมอ แขยง ขนม เถลิง ถนอม ฉลอง ฯลฯ

2.1.2 คำสุดท้ายของวรรคหน้าทุกวรรคต้องสัมผัสกับคำที่ 2 หรือที่ 4 ของ
 วรรคหลัง และคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ต้องสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 3 ถ้าจะแต่งบทอื่น
 ต่อไปอีกต้องให้คำสุดท้ายของบทต้นสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ของบทต่อ ๆ ไป

ลักษณะบังคับและตัวอย่าง

หญิงไม่ยอมกมีสามี
 อันพวงบุปผามาลัย
 ควรจำธรรมชาติไร
 จันใดชาดานารี

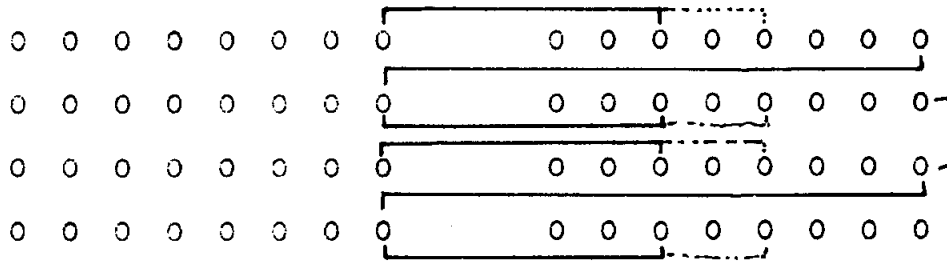
หาในโลกนี้หาไหน
 เกลียดแมลงภูไชรักฤมี
 จักไม่รับไทไซที่
 ฟิงมีสามีแนบตัว

2.2 กลอนแปด กลอนแปดมีข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ ดังนี้

2.2.1 ใช้คำวรรคละ 8 คำ คำสุดท้ายของวรรคหน้าทุกวรรคต้องสัมผัสกับ
 คำที่ 3 หรือคำที่ 5 ของวรรคหลัง ส่วนสัมผัสในจะใช้สัมผัสคู่หรือสัมผัสสลับก็ได้

2.2.2 ถ้าจะแต่งบทอื่นต่อไปอีกต้องให้คำสุดท้ายของบทต้นสัมผัสกับคำสุดท้าย
 ของวรรคที่ 2 ของบทต่อ ๆ ไป

ลักษณะบังคับและตัวอย่าง

ถึงหน้าวังตั้งหนึ่งใจจะขาด

ไอ้ผ่านเกล้าประคุณของสุนทร

พระนิพพานปานประหนึ่งศิระชะขาด

ทั้งโรคซ้ำกรรมชดวิบัติเป็น

คิดถึงบาทบพิตรอดิศร

แต่ปางก่อนเคยเฝ้าทุกเข้าเย็น

ด้วยไริ้ญาติยากแค้นถึงแสนเข็ญ

ไม่เล็งเห็นที่ซึ่งจะพึงพา

เนื้อเรื่องของร้อยกรองสำหรับเด็ก

ผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กควรพิจารณานำมาเขียนมีดังนี้

1. **ครอบครัวและตัวเด็ก** เด็กมักสนใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเองและต้องการให้ผู้อื่นรับรู้ และเห็นความสำคัญของตน ยอมรับตน นอกจากนั้น ครอบครัวของเด็กยังเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็กด้วย เด็กต้องการความรัก ความอบอุ่นและความปลอดภัย ผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงเรื่องเหล่านี้ และเขียนเป็นร้อยกรองสั้น ๆ ให้เด็กอ่านก็ได้ หรือจะเขียนเป็นร้อยกรองเรื่องยาวก็ได้เช่นเดียวกัน

2. **บุคคลอื่นที่เด็กสนใจ** บุคคลอื่นที่เด็กสนใจได้แก่เพื่อน เช่น อาจจะมีโกรธกัน ทะเลาะกันและดีกัน หรืออาจจะเป็นช่างตัดผม คนขายไอศกรีม ช่างเขียน เพื่อนใหม่ ทันตแพทย์ ฯลฯ ซึ่งผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็ก อาจวางโครงเรื่องเขียนเพื่อเร้าใจเด็กให้เกิดความสนุกสนาน ขบขันขบใจ ตามแต่กลวิธีของผู้เขียน จะใช้กาพย์หรือกลอนก็ได้

3. **เหตุการณ์ประจำวัน** เหตุการณ์ประจำวันเป็นสิ่งที่เด็กได้พบได้เห็น เด็กอาจพอใจได้ เช่น การแปรงฟัน เลือกรองเท้า ไปเที่ยวกับพ่อแม่พี่น้องในวันหยุด เล่น ว่ายน้ำ เที่ยวรถไฟ เที่ยวสวนสนุก เป็นต้น ผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กสามารถเลือกเรื่องนำมาเขียนได้ตามความสามารถโดยเฉพาะของตน

4. **อากาศและฤดูกาล** อากาศและฤดูกาลทำให้เด็กพิศวง เช่น ความงามในเวลา กลางคืน กลางวัน รุ่งกินน้ำอันเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ สิ่งที่ปรากฏตามวัน เวลาและ

ฤดูกาลเช่นนี้ ผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กอาจนำมาเขียนเพื่อให้เด็กได้รับความรู้ ความบันเทิง และร้องเล่น ท่องเล่นด้วยก็ได้ อาจจะเขียนสั้น ๆ เป็นตอน ๆ หรือผูกเค้าโครงเรื่องยาวก็ได้ เช่นเดียวกัน

5. สัตว์ต่าง ๆ สัตว์ต่าง ๆ ที่นำมาเขียนอาจเขียนถึงสัตว์ใกล้ตัว เช่น สุนัข แมว ไก่ เป็ด ห่าน หมู วัว ฯลฯ หรือสัตว์ไกลตัว เช่น นก ลิง กู เสือ หมี หมาป่า เม่น ฯลฯ โดยผูกเป็นเรื่อง ให้สัตว์เป็นตัวแสดงก็ได้ แต่สิ่งที่พึงระลึกไว้เสมอก็คือ การใช้ร้อยกรองประเภทกาพย์ จะเขียนได้สะดวกมากที่สุด

6. เรื่องเหนือวิสัยและความเชื่อ เรื่องเหนือวิสัยและความเชื่อเป็นสิ่งที่ผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กนำมาเขียนเป็นร้อยกรองให้เด็กอ่านได้ อาจจะเป็นเด็กเล็กหรือเด็กโต เด็กก็ชอบเรื่องเช่นนี้ เช่น เรื่องผี แม่มด ยักษ์ ฯลฯ นอกจากจะเขียนเรื่องความเชื่อโดยทั่วไปที่มีอยู่แล้ว ยังอาจนำสุภาษิตต่าง ๆ มาเขียนเป็นร้อยกรองเพื่อเพิ่มความเข้าใจให้เด็กได้อีกด้วย

7. เรื่องขบขัน เรื่องขบขันเป็นสิ่งที่เด็กชอบ เพราะให้ความบันเทิงอารมณ์ คลายความเครียดและความกระวนกระวายใจ การนำเรื่องขบขันมาเขียนเป็นร้อยกรองจะเพิ่มรสของความสนุกขบขันมากยิ่งขึ้น เรื่องขบขันอาจเป็นถ้อยคำหรือเรื่องตลกอื่น ๆ ล้วนน่าสนใจสำหรับเด็กทั้งสิ้น

8. การผจญภัยและความสำเร็จ เรื่องผจญภัยเป็นเรื่องที่เด็กชอบเนื่องจากตรงกับความรู้สึกและความต้องการของเด็ก เรื่องผจญภัยควรเป็นเรื่องยาวและตื่นเต้น ใช้ร้อยกรองเขียนติดต่อกันไปโดยตลอด ผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กควรใช้ความสามารถเขียนให้เข้าใจและสนุกสนาน ส่วนเรื่องของความสำเร็จควรเป็นเรื่องชีวิตประวัติของบุคคลหรือเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ก็ได้

9. ความงามและความฉลาด ผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กควรสื่อความงดงามของธรรมชาติ ความร่าเริงแจ่มใส รอยยิ้มที่น่าประทับใจ โดยหยิบยกเรื่องเกี่ยวกับความงาม ความฉลาด เช่น ความฉลาดในการแก้ปัญหา ความฉลาดในการเลือกสิ่งของ ความฉลาดในการโต้ตอบ ฯลฯ เรื่องเหล่านี้ผู้เขียนสามารถเขียนเป็นร้อยกรองเล่าเรื่องได้อย่างดี

10. สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่มีอิทธิพลต่อเด็กมาก เด็กพบเห็นทุกวัน เช่น อากาศเป็นพิษ น้ำเน่า แหล่งเสื่อมโทรม ความทุจริต อาชญากรรม สงคราม ฯลฯ ผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็ก อาจนำเรื่องเช่นนี้มาเขียนได้ เช่น การผจญภัยของตุ๊กพลาสติก วางโครงเรื่องให้ตี ชี้ให้เห็นว่าตุ๊กพลาสติกอาจเดินทางไปตามที่ต่าง ๆ ได้และ

เกิดปัญหาแกสิ่งแวดล้อมทั้งปวงซึ่งเป็นเครื่องเตือนใจเด็กด้วย

ร้อยกรองสำหรับเด็กเน้นลีลาจังหวะ สุนทรียะและความงามของถ้อยคำ ร้อยกรองประเภทกาพย์และกลอนเป็นร้อยกรองง่าย ๆ ซึ่งเด็กชอบและพอเข้าใจกับฉันทลักษณ์ง่าย ๆ เพราะร้อยกรองทั้งสองชนิดนี้ใช้ภาษาง่าย ๆ ไม่มีศัพท์มากนัก และถ้อยคำมีลีลาจังหวะ เกิดเสียงเสนาะไพเราะ ภาษามีภาพพจน์ ถ้อยคำคล้องจอง เมื่อผู้เขียนนำเนื้อเรื่องที่เด็กสนใจมาแต่งเป็นกาพย์หรือกลอน ทั้งถ้อยคำและเนื้อเรื่องจะซึมซับเข้าสู่จิตใจของเด็กได้โดยง่าย ถ้อยคำบางประโยคในร้อยกรองอาจฝังจิตฝังใจติดอยู่ในความรู้สึกนึกคิดจนกระทั่งเด็กโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ชาญฉลาดจึงสามารถถล่มกลองกล่าวจิตใจเด็กโดยอาศัยร้อยกรองเป็นสื่อได้เป็นอย่างดี

ในปัจจุบันนี้ ผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กนิยมเขียนวรรณกรรมร้อยกรองสำหรับเด็กโดยใช้กาพย์และกลอนนี้ ความนิยมรูปแบบของร้อยกรองเรียงตามลำดับดังนี้

1. กาพย์สุรางคนางค์ 28
2. กลอนแปด
3. กลอนหก
4. กาพย์ยานี 11
5. กาพย์ฉบัง 16
6. กาพย์สุรางคนางค์ 32

และเนื้อเรื่องที่น่าสนใจมีทั้งสารคดีและบันเทิงคดี กล่าวคือทั้งมุ่งให้ความรู้และความบันเทิงแก่เด็กด้วย

ตัวอย่างที่ 1 ¹
บทร้อยกรองประเภทกาพย์

¹ พระสุนทรโวหาร (ภู่). *กาพย์พระไชยสุริยา*. (กรุงเทพฯ : อรุณภาพ, 2525) หน้า 1-15.

สารุสะจะขอไหว้ พระศรีไตรสรณฯ พ่อแม่แลครูบา เทวดาในราศี ข้าเจ้าเอา
ก ข เข้ามาต่อ ก กา มี แก้วไขในเท่านั้น ดี่มีด้อย่าตรีษา

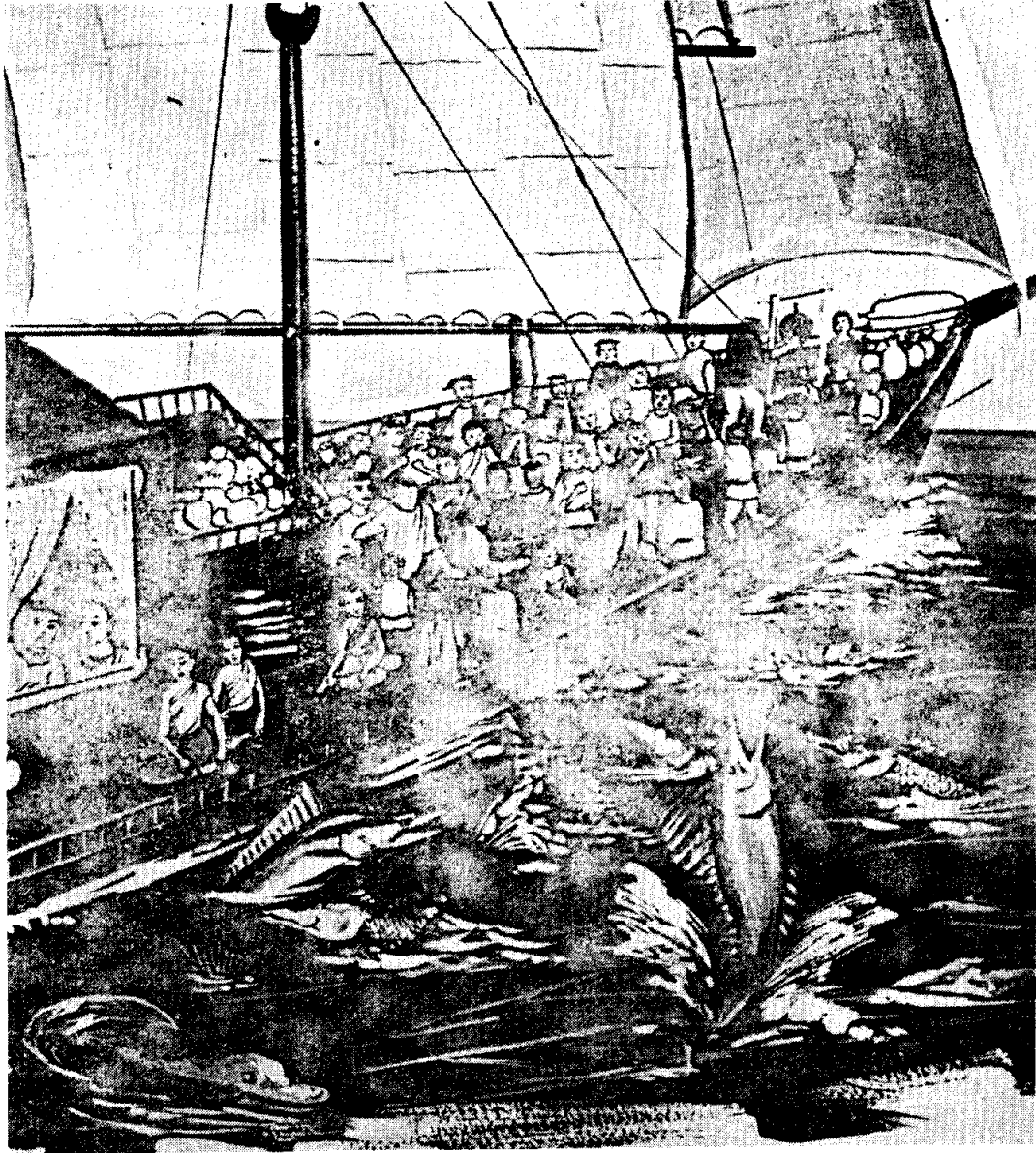
จะร่ำคำต่อไป พอล้อใจกุมารา ธรณีมีราชา เจ้าพาราสาละถ์ ชื่อพระไชยสุริยา
 มีสุตามเหล็ก ชื่อว่าสุมาลี อยู่บุรีไม่มีภัย ข้าเฝ้าเหล่าเสนา มีกิริยาอันฉะฉาน พ่อค้ำมาแต่ไกล
 ได้อาศัยในพารา ไพร่ฟ้าประชาชน ชาวบุรีก็ปริตา ทำไร่เขาไถนา ได้ข้าวปลาแลสาละ

อยู่มาหมู่ข้าเฝ้า ก็หาเขาวนารี ที่หน้าตาดีดี ท้ามโหรีที่เคหา ค้ำเข้าเฝ้าสี่ขอ
 เข้าแต่หอส่อกามา หาได้ให้ภริยา โลโกพาให้บ้ำใจ ไม่จำคำพระเจ้า เทไปเข้าภาษาไสย
 ถือดมีข้าไท น้อแต่ไพร่ไสข้อคา คดีที่มีคู่ คือโกหนุเจ้าสุภา ใครเอาข้าวปลามา ให้สุภาก็ว่าดี
 ที่แพ่แก้นะ ไม่ถือพระประเวณี ขันถือก็ได้ดี ไส่ดำตีมีอาญา ที่ชื่อถือพระเจ้า ว่าโง่เง่า
 เต่าบุปลา ผู้เฒ่าเหล่าเมธา ว่าไปป่าสาระยา ภิกษุสมณะ เล่าก็ละพระธรรม คาถา
 ว่าล่าน่า ไปเร่ร่ำทำเจโก ไม่จำคำผู้ใหญ่ สี่ระมะไม้ใจโยโส ที่ตีมือโซ ข้าขอโมทนาไป
 พาราสาละถิ ใครไม่มีปราณีใคร ดุถือถือแต่ใจ ที่ใครได้ไต่เอาพอ ผู้ที่มีฝีมือ ทำดุถือไม่ซื้อขอ
 ไส่คว่ำผ้าที่คอ อะไรล่อก็เอาไป ข้าเฝ้าเหล่าเสนา มิได้ว่าหมู่ข้าไท ถือนำร่ำเข้าไป แต่น้ำใจ
 ไม่นำพา หาได้ใครหาเอา ไพร่ฟ้าเสร์าเปล่าอร่า ผู้ที่มีอาญา ไส่ตีดำไม่ปราณี

ผีปามากระทำ มรณกรรมชาวบุรี น้ำป่าเข้าธานี ก็ไม่มีที่อาศัย ข้าเฝ้าเหล่าเสนา
หนีไปหาพาราไกล ชีบ่าล่าไป ไม่มีใครในธานี

พระไชยสุริยาภุมิ พาพระมเหสี มาที่ในลำสาเกา ข้าวปลาหาไปไม่เบา นารีที่เขาร์
ก็เอาไปในเกตรา เต่าแก่ขาวแม่แซมมา เสนีเสนา ก็มาในลำสาเกา ตีม้าล่อจ้อไบโสเสา
วายุพยุเพลา สาเกาก็ไซ้ไบไป เกตรามาในน้ำไหล คำเข้าเปล่าใจ ที่ในมหาวารี พสุธา
อาศัยไม่มี ราชานารี อยู่ที่พระแกลแลดู ปลากระโห้โลมาราหุ เหราปลาหุ มีอยู่ในน้ำกล้าไป
ราชาว่าเห่หฤทัย วายุพาคลาไคล มาในทะเลเอกา แลไปไม่ปะพสุธา เปล่าใจนัยนา
โพล์เพล้ไวลาราครี

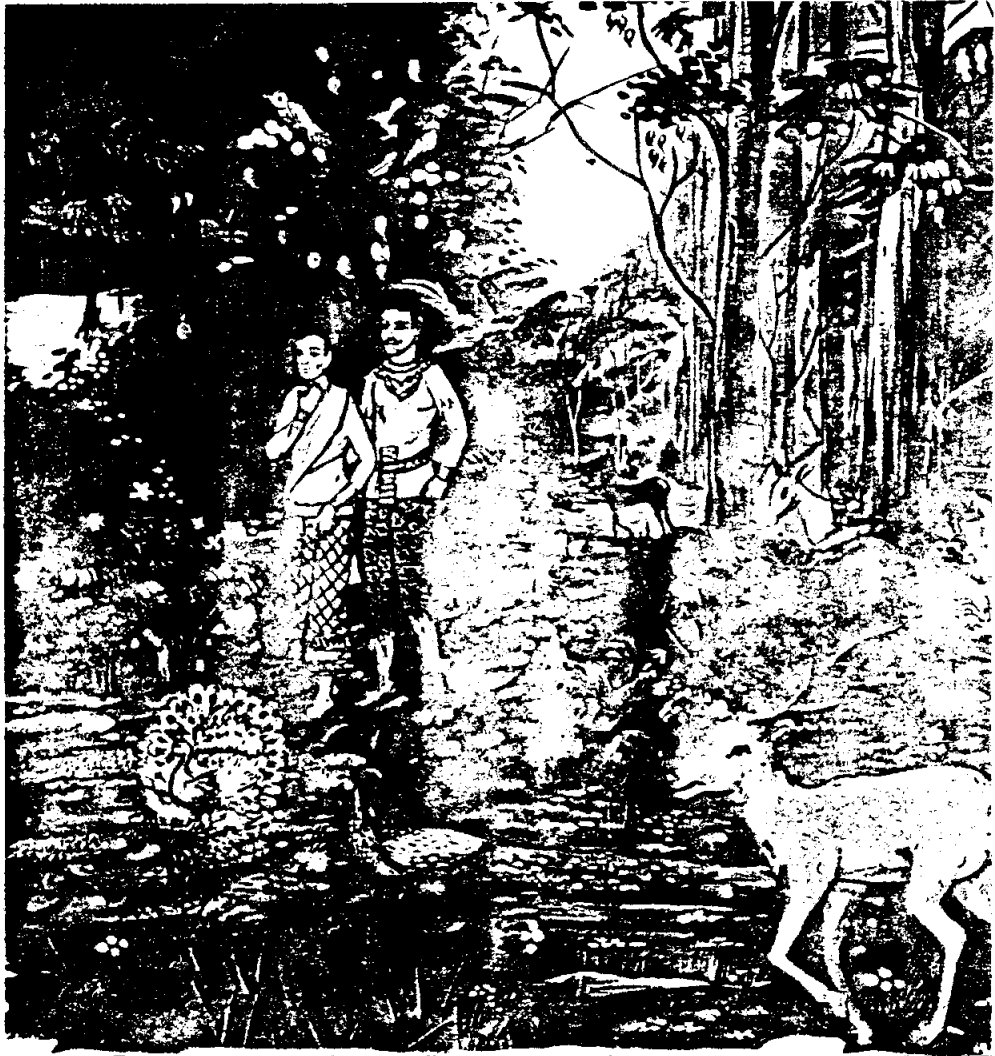
ราชาวาแก่เสนี ใครรู้จักดี วาริน้เท่าใดมา ข้าเฝ้าเล่าแก่ราชา ว่าพระมหา
 วาริน้ไซริใหญ่โต ไหลมาแต่ในคอโค แผ่ไปใหญ่โต มโหฬารล้ำน้ำไหล บาลิมีได้แก้ไข
 ข้าพระเจ้าเข้าใจ ผู้ใหญ่ผู้เฒ่าเล่ามา ว่ามีพระยาสดกณา ใหญ่โตมโหฬาร ภายเท่าเขาคีรี
 ชื่อว่าพระยาสาภาที่ ใครรู้จักดี วาริน้โตเท่าใด โยโสโผผาธาไป พอพระสุริยใส จะใกล้
 โพล่โพล่เวลา แลไปไม่ปะพสุธา ย่อห่ออรธา ขีวาก็จะประลัย พอปลามาในน้ำไหล
 สกุนาธาไป อาศัยที่ศรีษะปลา ชะแง้แลไปไกลตา จำของอุปดา ว่าขอขมาภย วาริ
 ที่เราจะไป ใกล้ถูว่าไกล ข้าไหว้จะขอมรคา ปลาว่าข้าเจ้าเขาวพา มิได้ไปมา อาศัย
 อยู่ต่อธรณี สกุนาอาลัยขีวี ลาปลาจรถี สู้ที่ภูผาอาศัย ข้าเฝ้าเล่าแก่ภูวไนย พระเจ้าเข้าใจ
 ฤทัยว่าเหวเอกา

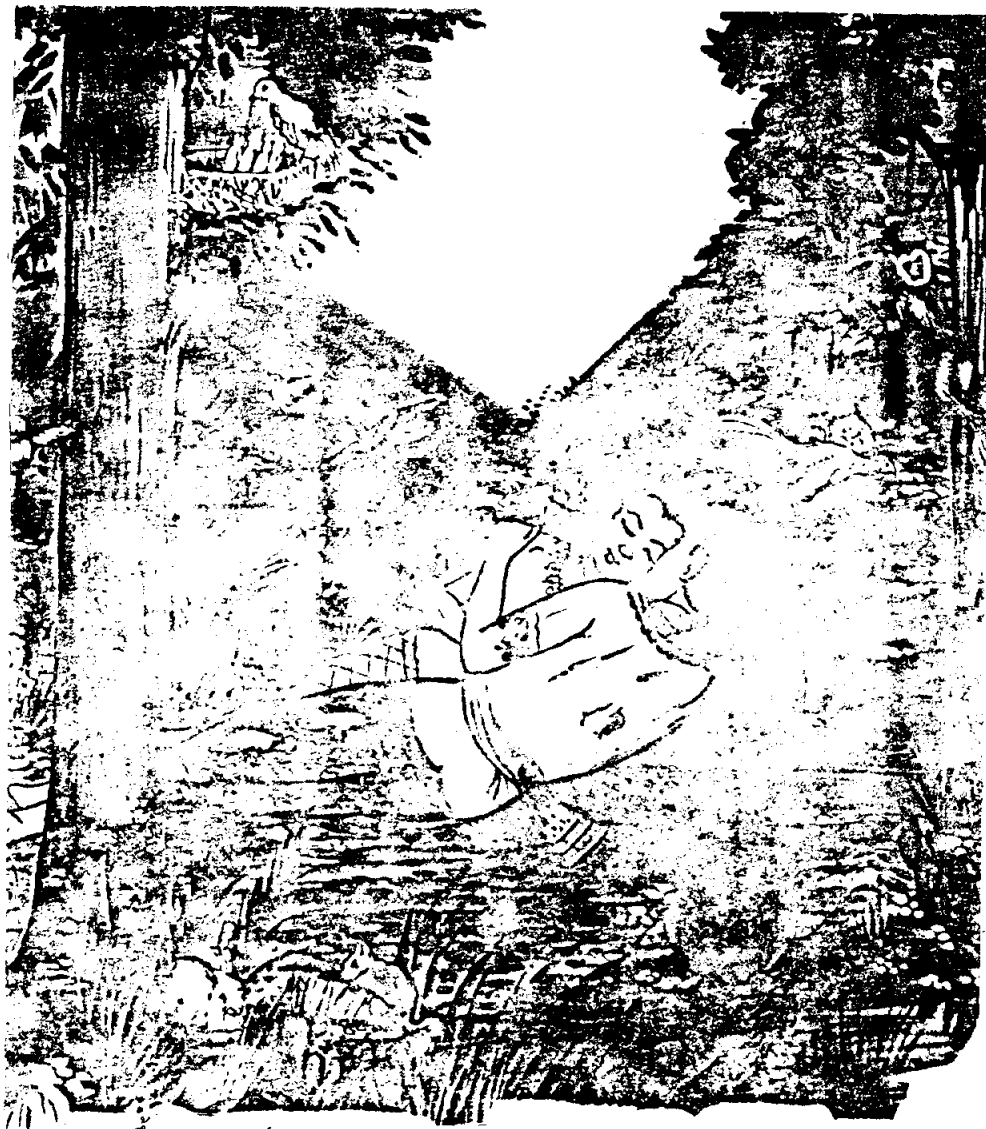
จำไปในทะเลเวรา พยใหญ่มา เกตราคี่เหเซไป สมกัเกาเสาใบ ทะลุปรุไป
น้ำไหลเข้าลำสาเกา ฝึน้ำข้าใต้ใบเสา เจ้ากรรมข้าเอา สำเการะย่ำคว่ำไป ราช
คว่ำมืออรัย เออผ้าสไบ ต่อไว้ไม้ไกลกลายา เฒ่าแก่ชาวแม่เสนา น้ำเข้าหุดา จระเข้
เหวคร่ำไป ราชานารีร่ำไร มีกรรมจำใจ จำไปพอปะพสุธา มีไม้ไทรใหญ่ใบหนา
เข้าไปไสยา เวลาพอค่ำร่ำไร

ขึ้นใหม่ในกน กกว่าปณ ระคนกันไป เอ็นดูภูธร มานอนในไพร มณฑลต้นไทร
แทนไพชยนต์สถาน ส่วนสุมาลี วันทาสามี เทวีอยู่งาน เฝ้าอยู่ดูแล เหมือนแต่ก่อนกาล
ให้พระภูบาล สาราญวิญญาณ์ พระขนนวลนอน เชิญใจไม้ขอน เหมือนหมอนแม่เนา
ภูธรสอนมนต์ ให้ปิ่นภาวนา เป็นคำรำว่า กนป่าภัยพาล วันนั้นจันทร์ มีดารากร เป็นบริวาร
เห็นสันดินฟ้า ในป่าท่าธาร มาลีคลี่บาน ใบก้านอรชร เป็นฉ้าน้ำฟ้า ขึ้นชะงกกา วยุพาขจร
สารพันจันอิน รื่นกลิ่นเกสร แตนต่อคส้อร้อน รั้วอนเวียนระวัน จันทรaculaเคลื่อน
กระเวนไพรไก่อเดือน เตือนเพื่อนขานขัน ปู่เจ้าเขาเงิน กู่เกริ่นหากัน สันรพุลัน ครั้นครั้น
ห้วนไหว พระพินต้นนอน ไกลพระนคร สะทอนดอนฤทัย เข้าตรูสุริยน ขึ้นพันเมรุไกร
มีกรรมจำไป ในป่าอารัญ

ขึ้นทองงจำสำคัญ ทั้งคนในกัน ราพันมิ่งไม้ในดง ไกรกร่างยางขลุ่ยสูงระหง
 ตะลิงปลิงบริงประยงค์ คันทรงส่งกลิ่นฝิ่นฝาง มะม่วงพลวงพลองช้องนาง หล่นเกลื่อนเถื่อนทาง
 กินพลาตเดินพลาตหว่างเนิน เห็นกวางย่างเขื่องฆ่าเลื่องเดิน เหมือนอย่างนางเชิญ พระแสง
 สำอางข้างเคียง เขาสูงฝูงหงส์ลงเรียง เรืองร้องช้องเสียง สำเนียงนำฟังวังเวง กลางไพรไถ่ขันธ์
 บรรเลง ฟังเสียงเพียงเพลง ขอแจ้งจำเรียงเวียงวัง ขลุ่ยทองร้องกระโต้งโห่งดัง เพียงมือง
 กลองระมิ่ง แตรสังข์กัณฑ์ดาขานเสียง กะลิ่งกะลางนางนวลนอนเรียง พระยาคล้อเคียง
 แอนเอียงอู่ไถ่โห่งเทง ค้อนทองเสียงร้องปองเป่ง เพลินฟังวังเวง อู่แก้งเรืองร้องลงเชิง ฝูงละมิ่ง
 ผึ่งดินกินเพลิง คางแข็งแรงเรึง ยืนเบ็งบึงหน้าตาโหลง ป่าสูงขลุ่ยยางข้างโหลง อึ้งคะนึ่งผิงโห่ง
 โยงกันเล่นน้ำค้ำไป

ชั้นกกตกทุกซ์ยาก แสนลำบากจากเวียงชัย มันเผือกเลือกเผาไฟ กินผลไม้ได้เป็นแรง
รอนร้อนอ่อนอัสดง พระสุริยงเย็นขอแสง ช่วงดั่งน้ำครึ่งแดง แฝงเมฆเขาเงาเมรุธร ลิงค่าง
ครางโครกครอก ผุ่งจิ้งจอกออกเท่าหอม ชะนีวิเวกวอน นกหกร่อนนอนรังเรียง ลูกนก
ยกปีกป้อง อ้าปากร้องซ้องแซ่เสียง แม่นกปุกปีกเคียง เลี้ยงลูกอ่อนป้อนอาหาร ภูธร
นอนเนินเขา เคียงคลึงเคล้าเขาวมาลัย ตกยากจากศฤงคาร สงสารน้องหมองพักตรา
ยากเข็นเห็นหน้าเจ้า สร้างโศกเศร้าเจ้าพี่อา อยู่วังดั่งจันทร์รา มาหม่นหมองละอองนวล
เพื่อนทุกซ์สุขโศกเศร้า จะรักเจ้าเฝ้าสงวน มิ่งขวัญอยู่ารัญจวน นวลพัทตรีน้องจะหมองศรี
ชวนชั้นกลิ้งกล้ากลิ้ง มีรูตีนกลิ้งมาลี คลึงเคล้าเข่ายวนยี่ ที่ทุกซ์ร้อนหย่อนเย็นทรวง

ขึ้นกบต้อศรรีย์ เสียงครื้นครื้นขึ้นเขาหลวง นกหกตกรังรวง สัตว์ทั้งปวงวังงุนใจ
 แดนดินถิ่นมนุษย์ เสียงดังคูดเพลงโพล่ง ตึกกร้าวบ้านเรือนโรง โคลงคลอนเคลื่อนเขื่อนโยน
 บ้านช่องคลองเล็กใหญ่ บ้างตื่นไฟตกใจโจน ปลูกเพื่อนเดือนตะโกน ลูกโลกโตนโตนกันเอง
 พิณพาทย์ระนาดมือง ตะโพนกลองร้องเป็นเพลง ระมิ่งดังวังเวง โห่งห่างเห่งแก่งก้างคัง
 ขุนนางต่างลุกวิ่ง ท่านผู้หญิงวิ่งขลุ่ยดัง พลุวันต้นตั้งตั้ง ปลั่งปลัดตกหกดะเมน พระสงฆ์
 ลงจากกุฏิ วิ่งอุตุตุคุดมือเฒ่า หลวงชีหน้หลวงเฒ่า ลงโคลนเลนแผ่นผาดโผน พวกวัด
 ปลัดเข้าบ้าน สำนต่อสำนซานเซไตน์ ต้นไม้ไถวเอนโอน ลิงค่างโจนโจนทกหัน พวกผีที่ปั้นลูก
 ดิจอมูกลูกตาปล้น ขิกขิกระริกกัน ปั้นไม้หันมันเดือดใจ สององค์ทรงสังวาส โลกธาตุ
 หวาดหวั่นไหว ตื่นนอนอ่อนอกใจ เดินไม่ได้ให้อาตุร

ชันกบจอมแม่กต พระดาบสบุชาคุณท์ ผาสุกรุกขมูด พุนสวส์ติสถาวร ระวัง
 หลับเนตรนิง เอนองค้องพิงสังขร เหมือนฝันหลับสนิทนอน สัจวรศีลอภิญญาณ บำเพ็ญ
 เล็งเห็นจบ พันพิภพจบจักรวาล สวรรค์ชั้นวิมาน ท่านเห็นแจ้งแหล่งโลกา เข้าฌาณ
 นานนับเดือน ไม่เขื่อนเคลื่อนกายา จำศีลกินวาตา เป็นผาสุกทุกเดือนปี วันนั้นครันคืนไหว
 เกิดเหตุใหญ่ในปรุพี เล็งดูรู้คคิ กาลกณีสี่ประการ ประกอบขอบเป็นผิต กลับจริตผิตโบราณ
 สามัญอันธพาล ผลาญคนชื้อถือสัตย์ธรรม ถูกศิษย์คิดล้างครุ ถูกไม่รู้คุณพ้อมัน ส่อเสียด
 เบียดเบียนกัน ลอบฆ่าฟันคือค้นหา โลกกลากบาบปคิด โจทก์จับผิตริษยา อูระพสุธา
 ป่วนเป็นป่าฟ้าบคบัง บรรดาสามัญสัตว์ เกิดวิบัติปีติปาบึง ไตรยุคทุกซ์ตระรัง สัจจักรระอวสาน

ขึ้นกมสมเด็จจอมอารีย์ เอ็นดูภูบาล ผู้ผ่านพาราสาละวดี ชื่อดังหลงเล่าให้เสณี
 กลอกกลับอ้อริย์ นรีจึงลุ่มจมไป ประโยชน์จะโปรดภูวไนย นิ่งนั่งตั้งใจ เลื่อมใสสำเร็จเมตตา
 เปล่งเสียงเพียงพินอินทรา บอกรบอมนรมา คงมาวันหนึ่งถึงตน เบียนเบียดเสียดสอดฉ้อฉล
 บาปกรรมนำตน ไปทนทุกชั้นนับกับกัลป์ เมตตากรุณาสามัญ จะได้ไปสวรรค์ เป็นสุขทุกวัน
 ھرรษา สมบัติสัตว์มนุษย์ครุฑา กลอกกลับอ้อปรา เทวาสมบัติขั้ววาลัย สุขเกษมแปรมปรคีวิมาน
 อิมหน้าสำราญ ศฤงคารหอมล้อมพร้อมเพรียง กระจับปี่สีซอถ้อยเสียง ขับรำจำเรียง สำเนียง
 นางพ้าน่าฟัง เสด็จพระกุศลหนหลัง สิ่งใดใจหวัง ได้ตั้งมุ่งมาดปรารธนา จริงนะประสกลีกา
 สวমনต์ภาวนา เมืองหน้าจะได้ไปสวรรค์ จบเทศน์เสร็จคำรำพัน พระองค์ทรงธรรม์
 ดันตันเมฆาคลาไคล

ชั้นเกยเลยก้าวหัวไท ฟังธรรมนำใจ เลื่อมใสศรัทธากล้าหาญ เห็นภัยในขันธสันดาน
 ตัดหวังบ่วงมาร สำราญสำเร็จเมตตา สององค์ทรงหนังพยุคณา จิตจับกลับขงู รักษา
 ศีลถือฤาษี เข้าคำทำกิจพิธิ กองกณที่อัคคี เป็นที่บูชาถาวร ปฐพีเป็นที่บรรจถรณ์ เอนองค์
 ลงนอน เหนือขอนเขนยเกยเคียร คำเข้าเอากราดกวาดเตียน เหนื่อยยากพากเพียร
 เรียนธรรมบำเพ็ญเคร่งครัน สำเร็จเสร็จได้ไปสวรรค์ เสวยสุขทุกวัน นานนับกับกลับไปพุทธันดร
 ภูมราการุญสุนทร ไว้หวังสั่งสอน เด็กอ่อนอันเขาวีเล่าเรียน ก ข ก กา ว่าเวียน หนูน้อย
 ค่อยเพียร อ่านเขียนผสมกมเกย ระวังตัวกลัวครุหนุเอ๋ย ไม่เรียวเจี้ยวเหวย กูเคยขีดหลาบ
 ขวบเขี้ยว หันหวดปัดแสบแปลบเสี้ยว หยิกซ้ำซ้ำเขี้ยว ออย่าเที้ยวเล่นหลงจงจำ
 บอกให้ทราบบาปกรรม เรียงเรียบเทียบท่า แนะนำให้เจ้าเอาบุญ เดชะพระมหาการุญ
 ใครเห็นเป็นคุณ แบ่งบุญให้เราเจ้าเอย

ตัวอย่างที่ 2²
บทร้อยกรองประเภทกลอน

² กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, *สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช*. (กรุงเทพฯ : คุรุสภา, 2526). หน้า 1-16.

สมเด็จพระเจ้าตากมอ

แสดงลักษณะหลักฐานบูรณเรื่อง
นามสมญาว่าสมเด็จพระเจ้าตากมอ
ตามระบิลว่าแผ่นดินบรมโกษ
ประทานฐานันดรเจ้ากษัตริย์
ขอเติมตัดลัดเรื่องเป็นเบื้องต้น
ในจังหวัดเพชรบุรีถิ่นน้ำตาล
เขาทำมาหากินตามถิ่นที่
บ้างทำไร่ทำนาค้าหาบครอง
บ้างทำศาลสานจักฉักพื้นเชือก
ต้องไวย่องคล้องงานการพงพี

ฝ่ายสองเฒ่านั้นชรากายย่อง
ถึงชบเขาอยู่แต่บ้านรำคาญใจ
วันหนึ่งเรียกลูกชายชื่อนายทอง
กับนางสาวธิดามานั่งเคียง
ว่านี่แน่สองเจ้าเยาวเรศ
บิดานี้มีชรามาทอมตาม
ทั้งสองเจ้าก็เป็นเผ่าไทประเทศ
จงรักชาติอย่าเสียชาติและชาติชาย
จงรักเจ้าเผ่าพงศ์องค์กษัตริย์
จงดำเนินแก่นสารการโลกีย์

บุรุษเรื่องนามตระหนักเกียรติอีกไซ
ยศภิญโญปัญญาเลิศประเสริฐ
ทำวปราโมทย์โปรดปราชญ์เฉลิมศรี
ที่สุวรรณมณีพระอาจารย์
ถึงสองคนคู่เสน่ห์เคหาฐาน
ตำบลบ้านหนองหว้าคามาดอน
เข้าพงพีพื้นไม้ไหลสิงขร
บ้างเลี้ยงผอนโคขายย้ายวิธี
หามันเผือกกลอยบุกทุกวิถี
เลี้ยงชีวิตเช่นกันทุกวันไป

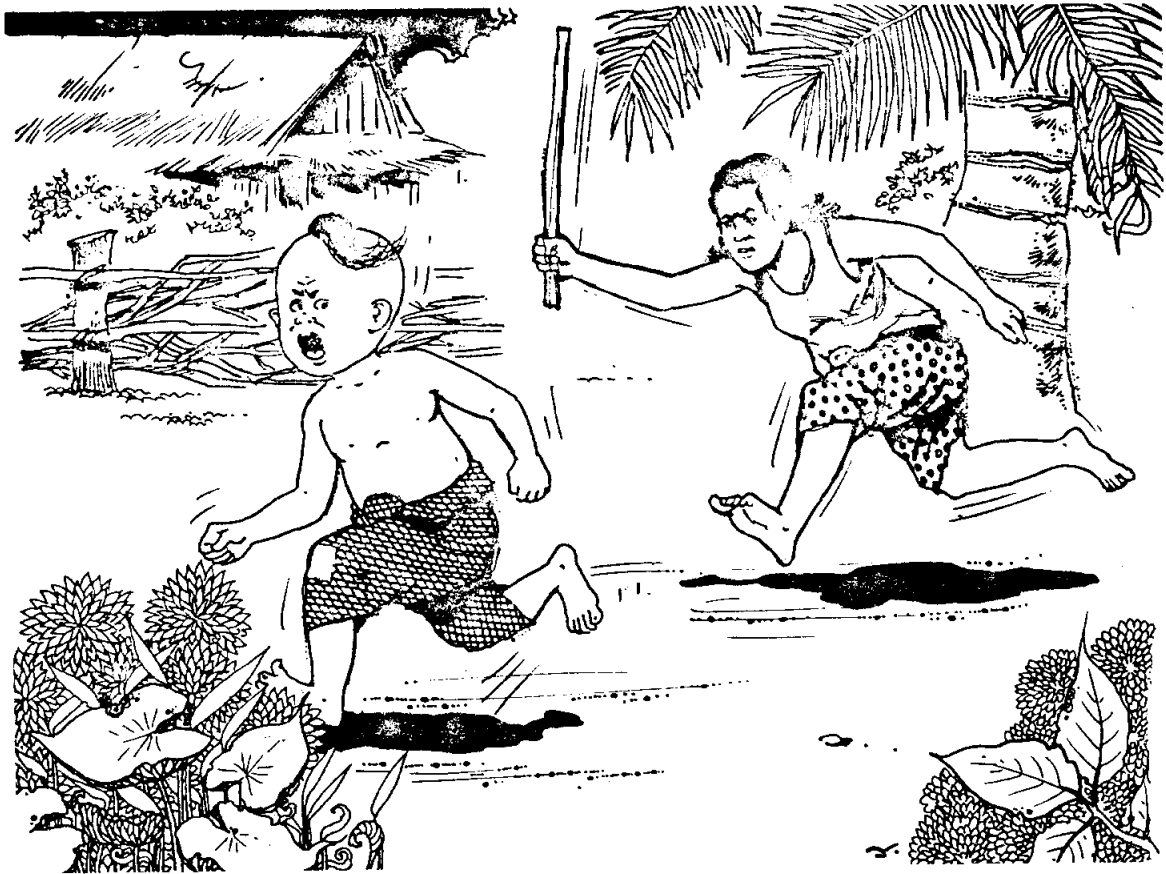
ไม่ไวย่องอย่างสะเทินเดินไศล
ได้อาศัยแต่ลูกสาวหุงข้าวเลี้ยง
ผู้สุดท้องเข้ามาใกล้ในเฉลียง
ที่ระเบียงเรือนใหญ่แล้วไขความ
ผู้เกิดเกศในถิ่นแผ่นดินสยาม
ไม่ก็ยามคืนวันจะพลันวาย
อย่าบังเหตุให้ชื่อลือสลาย
จงรักศาสน์อย่ารู้วายวันทวี
ให้สันทัดเที่ยงธรรมโดยวิถี
ถือเอาที่ทางกลาง¹แล้วย่างไป

¹ คือการปฏิบัติตามทางสายกลาง

อันทางซ้ายนั้นอย่าถือคือวิบัติ
 อันทางขวานั้นทางพุทธดีสุดใจ
 ครั้นสองเฒ่าเฝ้าร่ำพรา้งสงอน
 ให้ตั้งอยู่ในสัตย์วิจนา
 ฝ่ายหนูทองน้องเล็กอยู่กับพี่
 พี่สาวใช้ทุกเมื่อเปื้อนทุกวัน
 ทนกรากกรำแสนระกำตรมตรอมจิต
 วันหนึ่งหาบฟืนมาแต่ป่าดอน
 ไปโดนครกฟืนพลัดตกกระบายขว้า

จงสลัดหลักห่างเป็นทางไสย
 คือสมบัติ ของไทยแต่เดิมมา
 สองบังอรลูกรักเสนาหา
 มินานซำก็ล่วงลับดับชีพพลัน
 ให้ราศีขุนจิตคิดกระแสน
 ตักน้ำตำข้าวฟืนฟืนหาบคอน
 คำคินคิดทุกข์ประทับอยู่กับหมอน
 หอบหิวอ่อนจิตเปลอมะเมอเดิน
 ข้าวสารซำหกบ่าทำหน้าที่เงิน

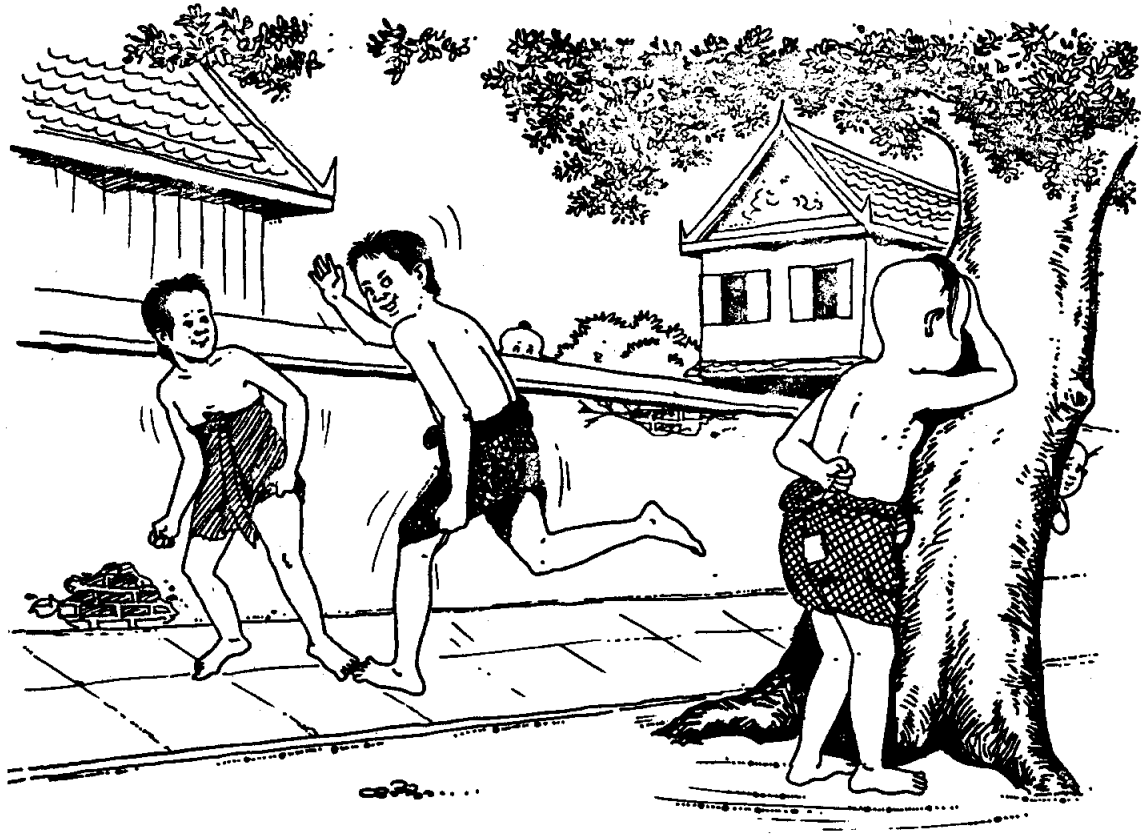

พี่สาวฉวยเงินไล่ให้สะเทิน
 แต่เดินเตาะเลาะลัดมาในป่า
 แสนทุกซัยกคำมิดยั้งฝืดเคือง
 อดอาหารข้าวปลาสารพัด
 พบสิ่งใดใส่ท้องพอครีอครือ
 คำแอบนอนเข้าออกเดินสะเทินย่าง
 ก็รู้ว่าเกือบใกล้นครา

ก็เลยเงินวิ่งตะโพงโด่งเข้าเมือง
 ลงทุ่งนาข้ามลำลาลาบ¹ และมาบ² เหมือง
 เงินสักเฟื้องก็ไม่มีมาในมือ
 ได้แก๊กขัดแต่ลูกไม้ติดมือถือ
 ทั้งวิ่งตื้อวิ่งเหยาะลัดเลาะมา
 ลูหนทางหลวงเขม้นเห็นเคหา
 วิ่งเหยามาอีกนานเข้าซานเมือง

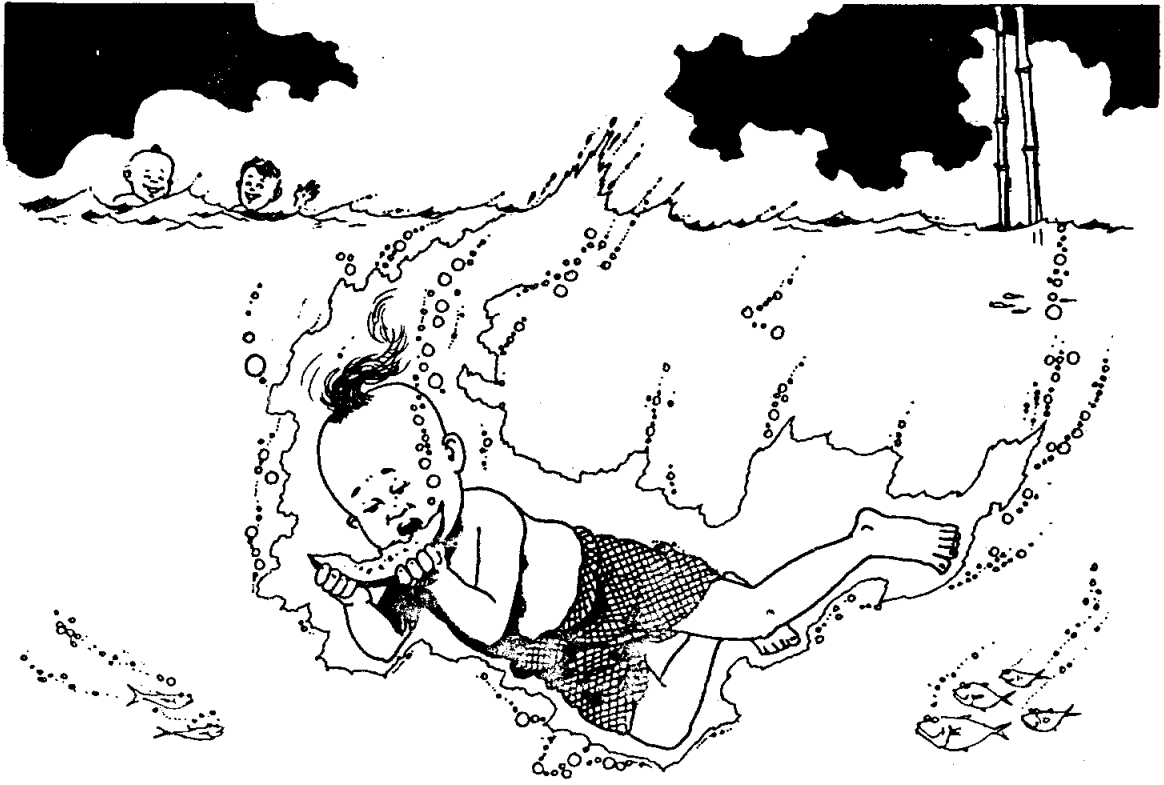
¹ คือ ธารน้ำไหล ที่ลุ่ม

² คือ ที่ลุ่มกว้างใหญ่

เห็นคนผู้วิถวดารดาช
 เด็กผู้ใหญ่ไพร่ผู้ดีมีนงเนื่อง
 เทียวเดินดูชาวตลาดและปาสาณ
 ถึงศาลาหน้าเมืองเข้าทันที
 เล็งแลดูผู้คนกล่นคักคึก
 เห็นฝูงเด็กเล่นกันซันกลางกลาง
 เด็กคนหนึ่งล้มคว่ำซ่าไม่ลุก
 แล้วจึงเล่นไปมาภาษาถิ่น
 เล่นกับเด็กเล็กเล็กเพลินจนคำ
 ฝ่ายหนูทองต้องเรออยู่เอกา

ดูเกลื่อนกลาดหนุ่มสาวล้วนขาวเหลือง
 ให้ประเทืองใจนิยมชมบุรี
 สนุกสนานเพลินใจในวิถี
 ก็หยุดยั้งนั่งที่ศาลากลาง
 บ้านเรือนตึกแลวิไลไม้กระถาง
 ที่เล็กนั้นยันอย่างไม่ใคร่ทัน
 หนูทองจุกว้างจุกยุดกระสัน
 ต่างผละผ่นล่อไล่กันไปมา
 ต่างอาบน้ำแล้วเร่เข้าเคหา
 เอาศาลากลางเป็นเรือนเพื่อนกลางคืน

การโหยหิวระงับไว้ไม่ปริปาก
ต่างซ้อกินแบ่งปันกันเป็นพื้น

ขอเติมคำพึงเพยเฉลยไข
จะรู้ได้เมื่อไปไหนพบผู้คน
จะรู้จักมีรู้จักทักทายเรา
กล่าวปราศรัยไปมาอย่างอารี
เมื่อหนูทองปองพักกับเพื่อนเล่น
จนมีเพื่อนแอบแฝงทุกแห่งเคย
เดินมาพบพวกเพื่อนศิษย์วัดใหญ่
เห็นเปลือกแดงโมลอยคอยชะแฉ่

เพื่อนเล่นมากมีมาไม่ฝ่าฝืน
พอกล้ากลืนกล้วท้องทำนองจน
กล่าวนิสัยเด็กดีชี้เหตุผล
มิได้ย่นย่านขยาดชาติกูรี¹
พูดฉอเลาะชวนซักเป็นศักดีศรี
ทำไมตรีประเดี้ยวใจได้คั่นเคย
ไม่ตื่นตื่นหน้าตาว่างท่าเฉย
ตื่นเข้าเลยอดโรยระโหยแด
ชวนกันไปอาบน้ำล้ากระแสะ
คว่าได้แก้ก้อก้มจมน้ำกิน

¹ คือ ความฉลาด ปัญญา

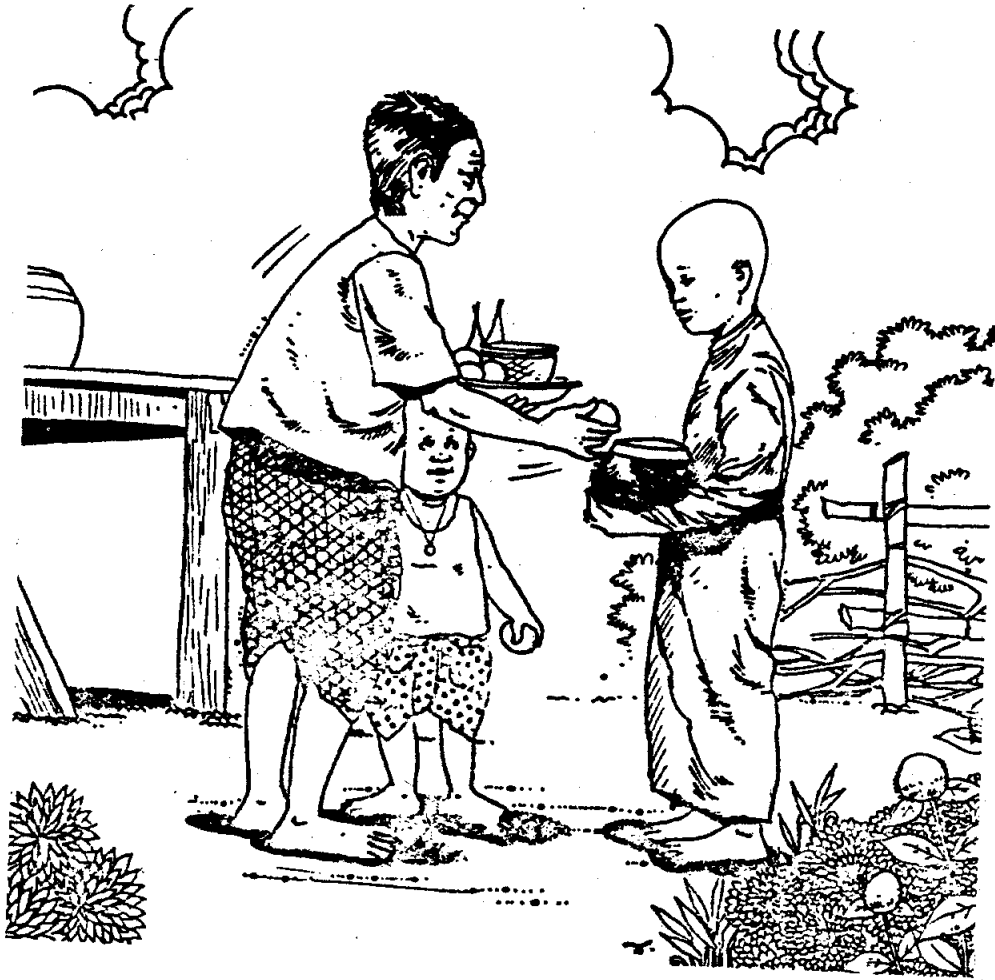
ฝ่ายฝูงเด็กทั้งหลายที่ชายหาด
เจ้าเด็กทองคำไม่มองไม่ได้ยิน
ตั้งแต่นั้นเดิมเรียกทองจำลองชื่อ
เรียกแดงโมตั้งแต่นั้นทุกวันไป
ครั้นเพลาสूरियงลงลับเขา
อยู่กับเหล่าศิษย์วัดหัดนมโม
คืนวันนั้นอธิการสมภารวัด
จำวัดยามใกล้รุ่งอรุณี
ว่ามีช่างเผือกผู้คู่บูเรศ
พังก้าแพงเข้าในวัดสลัดมัน
ทางตู้ทองรองทรงไตรปิฎก
พระครูเฒ่าตื่นนอนย้อนตรงความ
แต่องค์ท่านจะไปฉันในนิเวศน์
จึงสั่งไว้กับเหล่าเจ้ากุชี
อยู่พบท่านกลับจากฉันอย่าพลันด่วน
พระมาพร้อมแล้วให้ศีลสวดพรพอ
เสร็จกลับวัดถามหาแขกที่แปลกหน้า
รอนจนพลบไม่ประสบตามสำเนา
ว่ามีใครมาอาศัยในวัดบ้าง
เจ้าศิษย์หนึ่งพูดพลันทันวาจา
ท่านสมภารว่าเองพามาหาข้า
รีบไปพามาพลันในทันที
ท่านจึงถามว่าเจ้างามสง่าร่าง
มาเที่ยวเตร่เล่นเห็นรำคาญ
หนูแดงโมศิโรราบกราบแกลง
ว่าสงสารกุมาราน้ำตาเอี่ยม
นี่แน่เจ้าเราจะเลี้ยงให้อยู่วัด
จงตั้งใจพากเพียรเรียนวิชา

เห็นประหลาดเย้ยหยันให้ผันผิน
ก็เลยกินเปลือกแดงพองแวงใจ
เสียงระบือเรียกทองต้องไกล
เด็กผู้ใหญ่ก็สำเหนียกเรียกแดงโม
ก็เลยเข้าสำนักพักสุขโข
อิติปิโสล่วงข้ามยามราตรี
ผู้เจนจัดฤกษ์ยามตามวิถี
เจ้ากุชีผันหลากมหัศจรรย์
ของภูเบศจอมไทยไอศวรรย์
วิ่งถลันขึ้นหอไตรวิไลงาม
ทุกตู้หกล้มกระจายรายสนาม
ก็เห็นยามนั้นเข้าโยคต้องโชคดี
ของเจ้าเขตเพชรบุรีถิ่นเรื่องศรี
ว่าแม้มีใครมาให้รารอ
เวลาจวนก็รีบไปเข้าในหอ
ฉันเข้าต่อโมทนายถาวรรม
แม้มีมาท่านจะซุบซิบถ่มถ้ำ
ท่านจึงซ้ำซักถามตามสงกา
เหมือนเยี่ยงอย่างแขกวัดพลัดเคหา
ว่าเด็กแดงโมมาคนหนึ่งมี
เจ้าเด็กกล้าลุกถลันพลันวิ่งจี
ถึงกุฎิแดงโมราบกราบสมภาร
ไยเห็นห่างพลัดพรากจากสถาน
สาเหตุการณ์น่าจะมีคดีเดิม
สมภารแจ้งจิตแผ้วแล้วพูดเสริม
พี่สาวเดิมตีเขียนเขียนชื่อว่า
อุตสาห์หัดขีดเขียนเรียนศึกษา
ไปข้างหน้าเลี้ยงตัวอย่ากลัวจน

หนูแดงไม่ฟังคำที่พ่่าสอน
 สาราภาพกราบขอบแล้วมอปตน
 แต่นั้นมาพระอาจารย์ผู้ชาญเวท
 ปล่อยให้เพลินเดินเล่นพอเย็นใจ
 เป็นธรรมเนียมของสมภารการรับศิษย์
 ให้คุ่นวัดคุ่นเพื่อนเยือนกุฎี
 เห็นว่าศิษย์นั้นมีจิตเบิกบานวัด
 เมื่อสมภารเรียกแดงไม่มานั่งลง
 ให้หัดเขียน นโม แล้ว ก ข

ใจโอนอ่อนตื่นตื่นทุกเส้นขน
 พระคุณล้นขอถวายทั้งกายใจ
 คอยสังเกตกิจวัดหัดนิสัย
 อยู่มาได้แปดวันประมาณมี
 ปล่อยให้จิตเจนวัดหัดวิถี
 คุ่นเคยชีบาณรเถรทั่วองค์
 จึงจะจัดให้เขียนเรียนประสงค์
 แล้วท่านส่งดินสอปั้นกระดานดำ
 แดงโมก็เขียนได้ไม่ผลิผล่า

ครั้นให้อ่านอ่านได้ไว้อ้อยคำ
 สมภารเห็นน่าหลากหากยังเด็ก
 จึงถามว่าเรียนมาเมื่อไรมี
 พวกเพื่อนเด็กอ่านเขียนเรียนเล่าป่น
 ลองหัดเขียนเขียนได้ใจแม่นย่า
 ท่านสมภารใจเบิกบานแสนปราโมทย์
 จึงตัดจุกเด็กน้อยเสียในเพล
 เมื่อแต่งโมบวชเณรเกณฑ์อายุ
 แต่กำเนิดเกิดเดือนเลื่อนเวลา

รู้แม่นย่ำราวกับเรียนมาเจียนปี
 ลูกเล็กเล็กเรื่องปัญญาเป็นราศี
 ตัวผมนี้มีได้เรียนต่อเพียรจำ
 เมื่อยามยลจำได้ไม่ผลิผลล่า
 สมภารซ้ำให้อ่านขอมก็ยอมเจน
 ดุจโลดลอยฟ้ามหาเถร
 แล้วบวชเณรให้แต่งโมงามโสภ
 ว่าพอลุเจ็ดขวบรวบพรรษา
 ตามตำราโหรค่านวณถ้วนพอดี

ตั้งแต่นั้นเณรแดงโมคคัลลยสาสก
ทางศึกษาปริชาเขาว์คั้ววิธิ
เรียนบาลีจบคัมภีร์ไตรปิฎก
สมภารเฒ่าเบาอุทัยใจสบาย

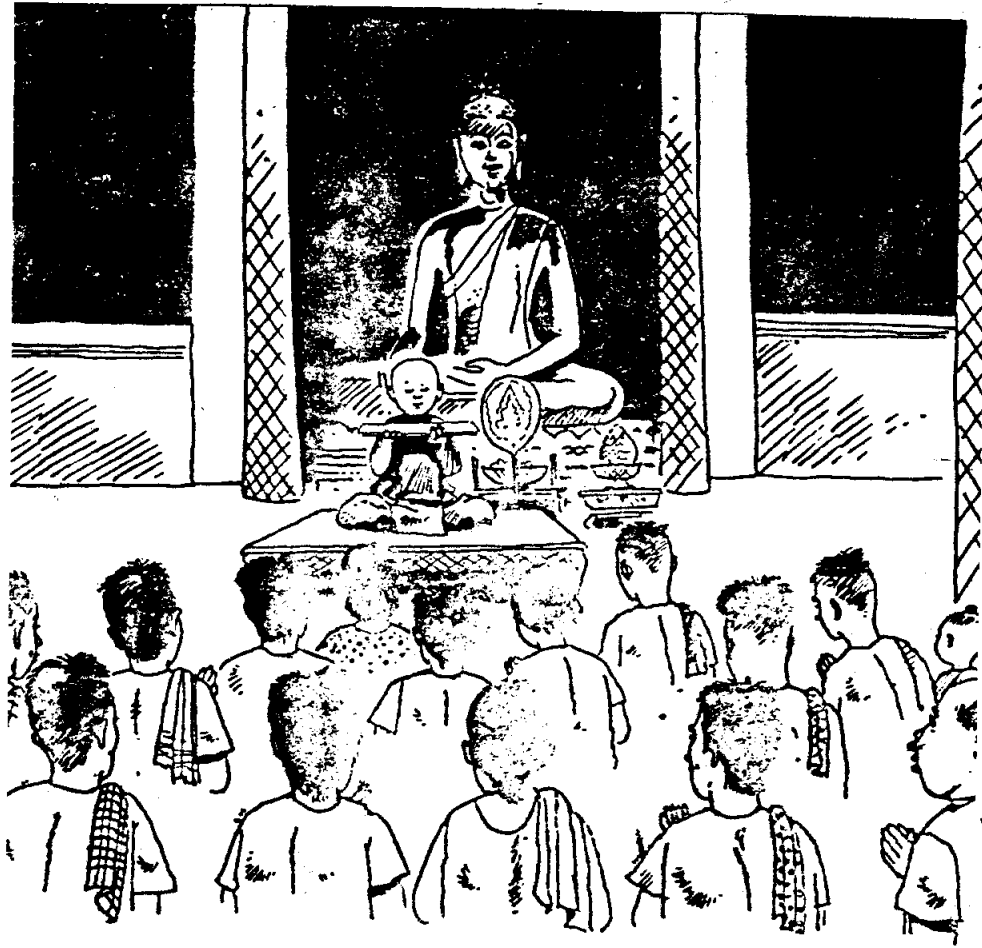
ประเพณีเพชรบุรีนแผ่นดินหวาน
ชาวบุรีต่างก็มีเจตนา
ฝ่ายเจ้าเมืองเรื่องชัชยศไพศาล
นิมนต์สงฆ์มีชื่อเสียงลือดี
ถึงเวรท่านวัดใหญ่ให้ช้องชัด
จึงให้เณรแดงโมมาแทนอาจารย์
สั่งมีการีตามเจ้าเณรประเคนหมาก
เณรว่าท่านเป็นหวัดชัดดอกไอ
ท่านเจ้าเมืองเห็นเณรน้อยกระจริด
ว่ามาแล้วก็เทศน์เถิดตามเวลา
ฝ่ายเจ้าเณรก็ขึ้นนั่งเหนือธรรมาสน์
แล้วจับเรื่องในบาลีคลี่ลานบัง
จนไม่ว่าเนื้อความไปตามอรรถ
ฟังเยือกเย็นเสียวเส้นขุมโลมา
นั่งประนมขมในใจตาไม่พริบ
นำเงินตราสูงใหญ่ไปติดกัณฑ์
ครั้นเทศน์จบบนอบถวายของ
ล้วนเบิกบานชมสมภารเณรนักเชียว
ฝ่ายว่าท่านเจ้าเมืองผู้เรื่องยศ
วจีเภทเปล่งคำปวารณา
แต่นี้ไปให้พ่อเณรมาเสมอ
จะต้องการปัจจัยใดในใจปลง

นฤทุกข์โรคภัยไม่สู้สี่
ปัญญาดีเพียรเลิศประเสริฐชาย
ทางสาธกเทศน์เสนาะเพราะใจหาย
สงฆ์ทั้งหลายเล่าก็ดีมีสัมมา

ฤดูกาลนักษัตรพระวรวงษา¹
ทั่วคามมาฟังธรรมประจำปี
ตั้งธรรมทานในนิเวศน์บุรีศรี
ผลัดเวรมีเทศนาธรรมทาน
เป็นใช้หวัดกาสะ²ไม่ฉะฉาน
เทศน์สถานจวนเจ้าเมืองผู้เรื่องชัชย
มีความหลกว่าอาจารย์ท่านไปไหน
เทศน์ไม่ไหวให้อาตมามา
ไม่เต็มจิตจำใจให้เทศนา
แล้วยาดตราเข้าห้องโนให้หลังฟัง
บอกศักราชอวยพรตอนที่หลัง
ส่งเสียงตั้งโมขึ้นสามลา
สุมเสียงชัดแจ่มใสไขปัญหา
เจ้าพาราอุกออกมานอกพลัน
แล้วกระซิบคลังไนไขกำปั้น
ซึ่งหนึ่งนั้นบุชาธรรมเอาติดเทียน
ชนทั้งผองต่างก็ประนมเศียร
โดยเสถียรสถิตธรรมทางสัมมา
จึงกระถกเข้าไปใกล้ใจहरษา
ว่าครูบาพระคุณเฒ่าชราลง
ขอให้เธอเป็นบุตรธรรมตามประสงค์
โยมจะส่งให้สมปองจำนองบุญ

¹ ในที่นี้อ่าน วัดสา เพื่อรับสัมพัศ

² คือ การไอ

ตั้งแต่วันนั้นมาข้าสมัย
 ยิงจำเริญบัญญัติวิชาคุณ
 ประมาณได้โสพลส ปรากฎชื่อ
 เรียนปิฎกไตรจบครบตำรา
 ในแวนแคว้นเพชรบุรีนทั่วถิ่นหวาน
 ปาโมกข์ใดเล่าห์ดีมีลำน่า
 ทุกครูบาอาจารย์พฤฒาเฒ่า
 ยอมยกเณรว่าเอกอุลพระไตร

เณรแดงโมกก็ได้ความอดทน
 จำเริญรุ่นอายุปีทรีมา
 คุณเลื่องลือเปื่องปราชญ์ศาสนา
 แก่ปัญหาโลกีย์คดิธรรม
 ทุกอาจารย์ยอมชมว่าคมข่า
 เณรก็จำเรียนสิ้นไม่กินใจ
 ฝ่ายหมู่เหล่ารู้ครบจบสมัย
 ปิฎกในปริยัติพระศรัทธา

ดจ¹ องค์พงศ์พระชินโรส
ได้แปลธรรมโถงดั่งทั้งลังกา

ฝ่ายพระครูผู้เฒ่าเจ้าวัดใหญ่
จึงส่งเข้ากรุงศรีที่ระบือ
สามเณรได้อยู่วัดสุทวาราส²
ได้ศึกษาไตรเพทพิชาการ
คุณปรากฏเกียรติยศลือกระเดื่อง
จึงจอมภพพงศ์ไทยในธานี
ถวายเทศน์แสดงธรรมถวายทั่ว
ถวายของไทยธรรม์กัณฑ์บูชา

นามปรากฏว่าพระพุทโธโฆษา
เณรแดงโมกษากัสสมลือ

เห็นนิสัยเณรสร้างทางหนังสือ
อยุธยาชื่อแต่โบราณ
ก็สมมาดปรีเปรมเกษมสานต์
รู้แตกฉานจบกระบิลพระเวที
นามฟุ้งเฟื่องโถงดั่งทั้งกรุงศรี
ทรงเปรมปรีดีปฏิบัติด้วยศรัทธา
ล้วนวงศ์เจ้าจอมจักรนักรกะหรา
ทุกเวลาเทศกาลและงานมี

¹ ในที่นี้อ่าน ดจ-จะ

² เตาไม่แน่ใจ จะเป็นวัดเสนาสน์หรือวัดโคกก็ได้

คราวสอบไล่ปริยัติสนามหลวง
เปรียญเอกอุแห่แปลบาลี
แล้วจอมภพปรารภเณรเกณฑ์นาคหลวง
วัดพระศรีสรรเพชญ์ชุดายาณ¹
ปางภิกษุแดงโมภิกษุโงดยศ
ทรงรูปโฉมโนมปลั่งมั่งเมื่อง
ท้าวโปรดปรานประทานเจ้าสาธุศิษย์
ให้เรียนธรรมศาสนาพระบาลี
สมเด็จพระเจ้าพระราชสถาน
อิกกุมารหลานเธอเสมอกัน
จำเนียรกาลนานมาไม่ช้านัก
สวรรคตพระโอรสร่วมชีวี
ท้าวพระลี้กถึงคุณอาจารย์แดง (โม)
พระสุวรรณ์มนีนามกร
พระราชาคณะองค์นี้มีชื่อเลื่อง
เกียรติคุณกรุ่นหอมเป็นจอมเจิม
จำเนียรกาลนานมาพระคุณเจ้า
ครั้งเรียนธรรมวัดใหญ่ในศาลา
จึงทูลลาบพิตรมหิศเรศ
ว่าอาตมามีชรามาทูทุกวัน
ขอทูลองค์พงศ์จักรหลักนิเวศน์
ปฏิสังขรณ์วัดใหญ่ให้อีพาร

ปางพระองค์ทรงเดชเทศสยาม
ท่ายเธอทรงโมทนาสภาพ
ถวายให้พระอาจารย์เป็นการช่วย
มาปลูกเป็นศาลาพระโรงชัย

เณรก็ลวงเลยไล่ได้ศักดิ์ศรี
พระคัมภีร์ปิฎกไตรในใบลาน
จัดทวงบวชพระในวิหาร
โดยบูรณแบบบุรพกระบิลเมือง
อุปสมบทถือธงชัยไตรผ้าเหลือง
งามประเทืองศีลสิกขาเมธาวิ
ให้ใช้ชิตอยู่วัดหัดวิธี
ชาวธานีชมชื่นทุกคืนวัน
ได้โปรดปรานส่งหน่อไทยไอศวรรย์
มาอยู่วัดหัดธรรม์เรียนคัมภีร์
พระจอมจักรผู้บำรุงซึ่งกรุงศรี
ผ่านบุรีอยุธยาสภาพ
จึงตั้งแต่งยศศักดิ์สโมสร
ฐานันดรศักดิ์ห้องชื่อทองเต็ม
ตั้งกระเดื่องเพชรบุรีศรีเฉลิม
คุณศีลเพิ่มคุณธรรมล้ำคณา
ระลึกเค้ากตัญญูครูภาษา
คุณครูบากุณธรรมสัมปชัญญ์
เจ้านิเวศกรุงไกรมหิศวรรย์
จะเสียธรรม์กตัญญูครูอาจารย์
ไปสู่เขตเพชรบุรีนดินสถาน
อีกหนองหว่าที่บ้านเดิมบิตร
สดับความชู้ตันอนุสร
ถวายกรยกตำหนักพระโรงชัย
งามสะสวยลานจิตพิสมัย
สำหรับใช้เป็นโรงธรรมประจำวัด

¹ เคาไม่แน่ใจ จะเป็นวัดเสนาสน์หรือวัดใดก็ได้.

ศาลาใหญ่แลวิไลในเล่ห์ลักษณะ
 หน้าบันโบสถ์บานศาลาสารพัด
 ภายในโบสถ์รูปหล่อพระซัดัน
 ทั้งรูปจีนแถมเจ้าบ่ารุง
 วัดหนองหว่านนั้นที่บ้านโบสถ์
 ฉายฉลัฏฉลุภาพขนางงาม
 ว่าเอาบานหนองหว่ามาเปรียบเทียบ
 แต่ที่จริงคนละครดูให้ดี

อันเรื่องราวสมเด็จเจ้าแดงโมนี้
 เพราะวัดใหญ่เป็นพยานขานเรื่องตรง
 ล้วนทำนองเป็นของฝีมือเก่า
 ทั้งรูปหล่อองค์เจ้าคุณพระมุนี

ฉลุฉลัฏฉลุภาพขนางบขนัด
 เจเวียนฉวัดลวดลายฝีมือกรุง
 เท่ากับตนรูปทองจำลองฉลุ
 ว่าเป็นปึงเถาเดิมพดเต็มความ
 ทรงสูงโสดแลวิไลในสยาม
 จนคนทราวมเห็นวัดสุทัศน์มี
 พุดเสียบเสียบโดยเห็นเป็นศักดิ์ศรี
 ประวัตินี้วัดสุทัศน์กษัตริย์ทรง
 ตัวท่านมีจริงใจอย่าไหลหลง
 ของจำนงโบสถ์ศาลาบรรดามี
 สมกับเค้าบ้านเมืองรุ่งเรืองศรี
 ก็ดูที่สมเป็นปราชญ์ชาติเมธา

วัดหนองหว้านั้นก็สมนียบบ้าน
ท่านเป็นคนอัศจรรย์ชั้นคามา
แต่บุญท่านสะสมอบรมชก
วาสนาส่งเสริมเฉลิมทวี
กำเนิดเกิดยังเด็กเล็กอยู่บ้าน
มาอยู่วัดพากเพียรเรียนวิชา
อันบุญนี้เปรียบเหมือนปิ่นที่ดินยัด
ทุกทุกคนอ่านเรื่องให้เรื่องงาม
อย่าดูถูกลูกเล็กเด็กน้อยจ้อย
ถึงยามใหญ่ใหญ่ยิ่งมหีมา
“ตัวเท่าเสาเงาเท่าพ้อม” พระจอมสงฆ์

เป็นพยานแน่นักอยู่หนักหนา
เป็นนิคมดอนป่าพนาลี
ให้ตระหนักหมายมุ่งมากรุงศรี
ได้เป็นที่พระสุวรรณพระราชา (คณะ)
บุญบันดาลให้พราวจากเคหา
ลูศึกษาแต่ยังเยาว์ไม่เบาความ
ยามสลัดลูกรดสุดสนาม
ตริกตรองความให้เห็นเป็นสัมมา
เมื่อยามน้อยน้อยนักวาสนา
คุณวิชาคุณธรรมเป็นสำคัญ
ผู้เอกองค์ปวเรศสี่ละขันธ์

ได้รับสิ่งภาษิตินิมิตธรรม
อันเรื่องราวสมเด็จเจ้าแดงโมนี้
ตลอดเขตเพชรบุรีนถินคามา
ถ้ามันพุดถึงปัญญาปรีชาเขี้ยว
เอ่ยสมเด็จเจ้าแดงโมมาระปือ
ว่าเณรเล็กเด็กขบได้เพียงเจ็ด
หนึ่ง เมื่อเล็กเด็กดีมีปรีชา
สอง ปัญญาตาจำแท้แน่นอน
เรียนอย่างไรได้อย่างนึกที่ฝึกพลัน
ความจำทรงเล่ห์ศิลาที่จารึก
กตัญญูรู้คุณควรประนัง
จะรำพันคุณมุนีดีล้ำเลิศ
เห็นไม่จบครบคำทำธิบาย

อันตัวฉันได้สดับรับพรมา
คุณความดีเลิศชื่อเสียงกนกนา
ทั้งวัดวาซีคฤหัสถ์สนัดสี่
เด็กเฉลียวฉลาดวัดหัดหนังสือ
ต่างขึ้นชื่ออวดอ้างทางปัญญา
รู้จบเสร็จปฏิภาณไตรศาสนา
ทรงปัญญาเลิศเล็กเด็กสามัญ
มือฝึกหัดขีดเขียนเพียรขยัน
หูฟังไวใจทันกับหูฟัง
ยามระลึกนึกได้ตั้งใจหวัง
พระคุณตั้งกตัญญูมิรู้วาย
แม้ตายเกิดอีกภพจบสลาย
บรรยายแต่เท่านี้จบที่เอย

คำถามท้ายบท

1. ร้อยกรองคืออะไร แบ่งเป็นกี่ชนิดอะไรบ้าง จงอธิบาย
2. กาพย์ยานี กาพย์ฉบัง กาพย์สุรางคนางค์ มีรูปแบบอย่างไร จงอธิบาย
3. กลอนแบ่งเป็นกี่ชนิด อะไรบ้าง นิทานคำกลอนเป็นลักษณะชนิดใด จงอธิบาย
4. เนื้อเรื่องร้อยกรองสำหรับเด็ก ควรเป็นอย่างไร จงอธิบาย
5. ฝึกเขียนเรื่องโดยใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์
6. ฝึกเขียนเรื่องโดยใช้คำประพันธ์ประเภทกลอน
7. ฝึกเขียนเรื่องโดยใช้คำประพันธ์แบบด้อยคำที่คล้องจองกัน